

УДК [37.018.43:7]:159.9

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.6.3>

Бовсунівська Наталія Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мистецької освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0000-0002-6418-7738

nata715@ukr.net

Гаврош Оксана Іванівна,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін

Закарпатської академії мистецтв

ORCID ID: 0000-0002-9456-1460

oxhavrosh@gmail.com

Ткаченко Марина Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ORCID ID: 0000-0002-0574-6210

marusyatka@ukr.net

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА: СИНЕРГІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

У статті здійснено системний теоретичний аналіз та концептуальне осмислення міждисциплінарного підходу до вивчення мистецтвознавства, особливо в умовах сучасних трансформаційних процесів у сфері освіти. У контексті динамічних змін культурного, соціального та освітнього середовища підкреслюється необхідність перегляду традиційних підходів до викладання дисциплін художнього спрямування. Автори наголошують на тому, що мистецтвознавство слід розглядати не лише як академічну галузь, яка забезпечує знання про художні явища, а і як ефективний інструмент розвитку цілісних особистісних якостей. Такий підхід дозволяє формувати особистість, здатну до емоційної чутливості, критичного мислення та естетичної рефлексії. У рамках дослідження обґрунтовано методологічні засади міждисциплінарності, що базуються на інтеграції знань із педагогіки, психології, філософії, культурології та соціології. Автори доводять, що синергія цих дисциплін сприяє максимальному розкриттю потенціалу мистецтва в освітньому процесі. Зокрема, акцент зроблено на спрямованості мистецтва на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток здобувачів освіти. Особливу увагу приділено гуманістичному аспекту мистецької освіти, де мистецтво виступає фундаментальною складовою формування ціннісних орієнтацій, естетичних суджень, навичок рефлексії та самовираження. У практичній частині статті запропоновано конкретні шляхи впровадження міждисциплінарного підходу в освітній процес. Зокрема, пропонуються методи створення інтегрованих курсів, які об'єднують мистецтво із психологією, етикою і філософією; використання процедур арт-педагогіки; застосування критичного аналізу художніх творів; активне впровадження емоційно-орієнтованих моделей реагування та візуального мислення; залучення інноваційних цифрових інструментів і технологій медіаосвіти.

Ключові слова: мистецтвознавство, міждисциплінарний підхід, мистецька освіта, педагогіка мистецтва, психологія сприйняття, естетичне мислення, арт-педагогіка; інтегроване навчання; критичне мислення; освітня інтеграція.

Bovsunivska Nataliia, Havrosh Oksana, Tkachenko Maryna. INTERDISCIPLINARY APPROACH TO THE STUDY OF ART HISTORY: SYNERGY OF PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

The article provides a systematic theoretical analysis and conceptual understanding of an interdisciplinary approach to the study of art history, especially in the context of contemporary transformational processes in education. In the context of dynamic changes in the cultural, social, and educational environment, the need to revise traditional approaches to teaching art-related disciplines is emphasized. The authors emphasize that art studies should be considered not only as an academic field that provides knowledge about artistic phenomena, but also as an effective tool for the development of holistic personal qualities. This approach allows for the formation of a personality capable of emotional sensitivity, critical thinking, and aesthetic reflection. The study substantiates the methodological foundations of interdisciplinarity based on the integration of knowledge from pedagogy, psychology, philosophy, cultural studies, and sociology. The authors argue that the synergy of these disciplines contributes to the maximum realization of the potential of art in the educational process. In particular, emphasis is placed on the focus of art on the cognitive, emotional, and social development of students. Special attention is paid to the humanistic aspect of art education, where art is a fundamental component in the formation of value orientations, aesthetic judgments, reflection skills, and self-expression. The practical part of the article proposes specific ways of implementing an interdisciplinary approach in the educational process. In particular, it proposes methods for creating integrated courses that combine art with psychology, ethics, and philosophy; the use of art pedagogy procedures; the application of critical analysis of works of art; the active introduction of emotionally-oriented models of response and visual thinking; the use of innovative digital tools and media education technologies.

Key words: art studies, interdisciplinary approach, art education, art pedagogy, psychology of perception, aesthetic thinking, art pedagogy, integrated learning, critical thinking, educational integration.

Вступ. Сучасні освітні тенденції дедалі частіше стимулюють переосмислення традиційних методів викладання мистецтвознавства. Зважаючи на ускладнення культурних процесів, стрімкі темпи глобалізації знань та зростаючу інтеграцію гуманітарних дисциплін, стає очевидною необхідність впровадження міждисциплінарного підходу. Цей підхід має поєднувати глибину мистецтвознавчого аналізу із застосуванням педагогічних і психологічних інструментів.

Однак практика свідчить, що застосування психолого-педагогічних методів у викладанні мистецтвознавства досі залишається фрагментарним. Проблеми, такі як недостатня увага до психології сприйняття мистецтва в освітніх моделях або обмежене використання психологічних знань у методиках викладання в мистецьких закладах, суттєво знижують ефективність навчального процесу. Це ускладнює розвиток естетичного мислення, формування емоційного інтелекту, а також звужує виховну роль мистецтва у становленні гармонійної особистості.

У зв'язку з цим постає необхідність розробки ефективної моделі міждисциплінарного підходу до навчання у сфері мистецтвознавства. Така модель має базуватися на синергії знань педагогіки й психології, що

сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку критичного мислення, емпатії та творчого потенціалу студентів.

Матеріали та методи. У сучасній освітній науці дедалі більше привертається увага до міждисциплінарних підходів, зокрема в контексті мистецької освіти. Такий підхід набуває особливої актуальності через необхідність формування цілісної, емоційно зрілої та культурно свідомої особистості. Провідні українські вчені, серед яких Л. Котова [1], І. Козловська [2], А. Сакун [3], зосереджують увагу на важливості інтеграції педагогічних практик із досягненнями інших наукових галузей задля гуманізації освітнього процесу та розвитку особистісного потенціалу здобувачів.

У сфері психології естетичного сприйняття цінний внесок зробили С. Діхтяренко та О. Кобець [4], які аналізують аспекти психології розуміння й сприйняття художніх творів на основі контент-аналізу зарубіжних емпіричних досліджень. Крім того, важлива роль належить працям С. Вдович [5], яка доводить ефективність театрального мистецтва як засобу естетичного виховання молоді. Її дослідження демонструють вплив театральної діяльності не лише на професійне становлення майбутніх фахівців, але й на

розвиток їхніх особистісних якостей. Ці дослідження закладають підґрунтя для глибшого взаємозв'язку між психологічними знаннями і мистецтвознавчим аналізом у сфері освіти.

На міжнародному рівні міждисциплінарний підхід до вивчення мистецьких дисциплін знаходить відображення у роботах західних науковців. Зокрема, Говард Гарднер [6], автор теорії множинного інтелекту, наголошує на важливості розвитку візуального і музичного інтелекту в освітніх процесах. Його концепція безпосередньо співвідноситься з потребою інтеграції мистецтва у загальноосвітній навчальний процес, що підкреслює глобальне значення міждисциплінарних підходів в освіті.

Еліот Айснер [7] підкреслює значення мистецтва як потужного засобу для розвитку креативного мислення та емоційного розуміння. Він також виступає за розширення ролі естетичного досвіду в освітніх процесах. Його концепція «художнього мислення» стала основою для багатьох освітніх програм у США, Канаді та європейських країнах.

Попри наявність ґрунтовних теоретичних підходів до міждисциплінарного навчання, залишається недостатньо опрацьованих моделей, які інтегрують мистецтвознавчі, психологічні та педагогічні аспекти в єдину ефективну систему викладання. Це вказує на необхідність подальших досліджень взаємодії цих дисциплін у контексті сучасної освіти.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі міждисциплінарного підходу у вивченні мистецтвознавства. Особлива увага приділяється взаємодії педагогічних і психологічних методів, а також визначенню шляхів практичного впровадження такого підходу в освітній процес задля розвитку естетичного сприйняття, критичного мислення та емоційної компетентності здобувачів освіти.

Результати. У сучасних умовах реформування освітньої системи дедалі актуальнішою стає необхідність переосмислення ролі мистецтва в навчальному процесі. Мистецтвознавство варто розглядати не лише як джерело знань про художні явища, а й як потужний інструмент формування

особистості, розвитку емоційного інтелекту та стимулювання креативного мислення. У цьому контексті міждисциплінарний підхід, що охоплює педагогіку, психологію та мистецтвознавство, набуває особливого значення.

У сучасній гуманітарній освіті міждисциплінарний підхід визначається як стратегія інтеграції знань із різних галузей, спрямована на більш глибоке і цілісне розуміння складних явищ [8]. Його застосування в процесі викладання мистецтвознавства сприяє не лише розширенню кордонів предмета, але й активізації потенціалу мистецтва як інструменту для пізнання, розвитку особистісних якостей та ефективної комунікації.

Мистецтвознавство, як інтегративна дисципліна, за своєю природою охоплює елементи низки суміжних галузей: історії, культури, філософії, психології, соціології та педагогіки. Міждисциплінарний підхід до його дослідження не лише сприяє поглибленому осмисленню сутності мистецтва, а й пропонує нові перспективи для його інтерпретації.

У контексті педагогіки мистецтво розглядається як потужний інструмент формування емоційно-ціннісних орієнтацій, розвитку критичного та творчого мислення, а також сприяння формуванню навичок співпраці й емпатії [9]. Сучасні педагогічні концепції, такі як конструктивізм або навчання на основі досвіду, акцентують важливість емоційного залучення, яке найбільш ефективно досягається завдяки мистецтву.

З точки зору психології, естетичне сприйняття нерозривно пов'язане з когнітивними й афективними процесами, включаючи увагу, уяву, пам'ять, емоційні реакції та рефлексію. Відповідно до теорії Г. Гарднера [6], мистецтво сприяє розвитку таких типів інтелекту, як просторово-візуальний, музичний, внутрішньоособистісний та міжособистісний. Дослідження Е. Айснера [7] особливо підкреслюють здатність мистецтва стимулювати «образне мислення» і сприяти емоційному осягненню складних явищ реальності.

Вивчення мистецтва через взаємодію з педагогікою та психологією сприяє:

формуванню цілісного сприйняття культурних явищ; розвитку емоційно-естетичної чутливості; стимулюванню інтерпретаційного й критичного мислення; забезпеченню умов для особистісного самовираження студентів; адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувачів освіти.

Міждисциплінарний підхід у вивченні мистецтвознавства відкриває широкі перспективи для формування у студентів не лише знань про мистецтво, але й навичок глибокого аналізу художніх образів,

критичного сприйняття культурних феноменів та розвитку емоційно-ціннісної складової. Для його успішного впровадження необхідна комплексна педагогічна стратегія, яка передбачає оновлення змісту, методик і форм навчання. Щоб краще усвідомити практичний потенціал міждисциплінарного підходу до мистецтвознавства, нижче представлено основні напрями його реалізації в освітньому процесі (табл. 1).

Згідно з даними, наведеними в таблиці 1, практичне впровадження

Таблиця 1

Напрямки практичного впровадження міждисциплінарного підходу в освітній процес

Напрямок	Характеристика
Інтеграція навчальних дисциплін	Одним із основних підходів до впровадження інновацій є розробка інтегрованих навчальних курсів, які об'єднують мистецтвознавство з елементами психології, етики, літератури, історії чи філософії. Наприклад: – курс «Мистецтво і психологія сприйняття» дає змогу досліджувати вплив кольору, ритму та форми на емоційний стан і психічне сприйняття; – курс «Живопис і література: діалог епох» стимулює критичний аналіз тем, мотивів і символіки у художніх творах; – інтеграція з історичними дисциплінами дозволяє оцінювати мистецькі явища у контексті соціальних трансформацій і культурних змін
Використання методик арт-педагогіки	Арт-педагогіка являє собою інтеграцію мистецтва, освітніх процесів та особистісного становлення, спрямовану на гармонійний розвиток індивідуума. Її концепція охоплює кілька ключових аспектів, серед яких можна виділити: – формування сприятливих умов для творчого самовираження здобувачів освіти через різноманітні художні форми, такі як живопис, музика, театральне мистецтво, віршування тощо; – впровадження рефлексивних практик, включаючи дискусії щодо емоційних реакцій на мистецькі твори, що сприяє глибшому усвідомленню особистих переживань; – розроблення тематичних проєктів, які дозволяють студентам аналізувати суспільно значущі питання крізь призму мистецтва, наприклад, у межах тематики «Мистецтво і екологія». Запропоновані підходи не тільки сприяють розвитку емоційного інтелекту й здатності до саморефлексії, але й формують систему життєвих цінностей, необхідних для свідомого соціального функціонування
Візуалізація та критичний аналіз	Використання візуального мислення та методів критичного аналізу образів сприяє вдосконаленню аналітичних здібностей. Здобувачів навчають: – формулювати запитання до зображення, такі як «Що я бачу?», «Який сенс це несе?», «Які емоції це викликає?»; – виконувати порівняльний аналіз творів мистецтва різних культур або історичних періодів; – сприймати мистецтво як форму соціального висловлювання. Ці підходи зміцнюють розвиток критичного мислення та естетичної оцінки
Моделі емоційного реагування	У освітньому процесі можуть ефективно використовуватися психологічні техніки емоційного реагування, серед яких: – емпатичне моделювання, наприклад, уявлення себе в ролі героя мистецького твору; – глибокий аналіз внутрішніх переживань, викликаних взаємодією з витворами мистецтва; – ведення мистецького щоденника, де студенти документують власні враження, емоційні реакції та рефлексії. Застосування таких методів сприяє розвитку естетичного сприйняття і формуванню емоційної грамотності студентства
Цифрові інструменти та медіаосвіта	Застосування цифрових технологій, таких як віртуальні музеї, інтерактивні платформи та онлайн-квести, значно стимулює пізнавальний інтерес і відкриває нові можливості для взаємодії з мистецтвом у сучасному форматі. Крім того, важливим завданням є формування медіаграмотності у здобувачів освіти, а також розвиток здатності до критичного аналізу візуальних повідомлень, що відіграє ключову роль у контексті естетичного й громадянського виховання

міждисциплінарного підходу в мистецтвознавчій освіті демонструє значний трансформаційний потенціал. Такий підхід сприяє активізації інтелектуальної, емоційної та соціальної сфер студентів, стимулює розвиток мислення, здібностей до рефлексії та творчої ініціативи. У контексті сучасної освітньої парадигми це відповідає запиту на забезпечення освіти, спрямованої на розвиток цілісної особистості.

На міжнародному рівні міждисциплінарні курси, які інтегрують мистецтво, психологію та соціальні науки, вже давно стали усталеною практикою. Зокрема, у Канаді отримали значне поширення освітні формати, розроблені у межах концепції *a/r/tography*, що була запропонована Р. Ірвін [10]. У межах цього підходу мистецтво виконує подвійну функцію – воно виступає як засіб дослідження та як об'єкт аналізу.

Однак, попри перспективність міждисциплінарного підходу, його впровадження супроводжується низкою викликів, серед яких: недостатній рівень підготовки педагогів до проведення інтегрованого навчання; відсутність належної кількості методичних матеріалів; академічна роздрібненість навчальних програм; спротив інноваціям з боку частини педагогічного колективу.

Крім того, існує складність у оцінюванні результатів міждисциплінарного навчання, особливо таких компонентів, як емоційна та естетична компетентності, які важко піддаються традиційним критеріям оцінювання.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що міждисциплінарний підхід у дослідженні мистецтвознавства, заснований на синергії педагогічних та психологічних підходів, є вкрай перспективним та актуальним у контексті сучасної гуманітарної освіти. Застосування цього підходу дозволяє не лише збагачувати зміст навчальних програм, але й сприяти розвитку естетичного мислення, емоційного інтелекту, творчості та критичного осмислення культурних явищ.

На основі теоретичних і практичних аспектів міждисциплінарного підходу було виокремлено кілька ключових положень:

Мистецтвознавство варто трактувати не як ізольовану дисципліну, а як інтегративну галузь знань, спроможну поєднувати аспекти історії, культури, філософії, психології та педагогіки.

Педагогічний компонент відіграє ключову роль в організації освітнього процесу, орієнтованого на розвиток особистісного потенціалу студента, тоді як психологічний компонент розкриває механізми сприйняття мистецтва, формування емоційної чутливості та закріплення ціннісних орієнтацій.

Практична реалізація міждисциплінарного підходу може здійснюватися через впровадження інтегрованих навчальних курсів, використання методів арт-педагогіки, критичного аналізу мистецтва, залучення емоційних моделей реагування та застосування цифрових освітніх технологій.

Дослідження зарубіжного досвіду демонструють ефективність такого підходу у вихованні особистості нового типу – сприйнятливої, здатної до рефлексії, відкритої до креативної взаємодії з культурним середовищем.

Втім, впровадження міждисциплінарного підходу стикається з низкою проблем. Серед основних перешкод виокремлюють кадрове та методичне забезпечення, фрагментарність навчальних програм і складність оцінювання емоційно-естетичних результатів освітньої діяльності.

Таким чином, подальше впровадження міждисциплінарного підходу до вивчення мистецтвознавства потребує комплексної підтримки. Зокрема, необхідними є оновлення змісту підготовки педагогів, розробка методичних рекомендацій і створення відповідної освітньої політики. Цей підхід відповідає сучасним викликам в освіті, спрямований на формування цілісної, творчої та емоційно зрілої особистості, здатної до глибокого розуміння культури та активної участі в суспільному житті.

Література:

1. Котова Л. М. Артпедагогіка як засіб гуманізації освітнього простору в закладах вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 19. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15611404>
2. Козловська І. М., Гаврилюк М. В. Гуманізація змісту професійної підготовки фахівців технічного профілю засобами художньої літератури. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34. Т. 1. С. 81–85. DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085/2021/34-1-14>
3. Сакун А. В., Кивлюк О. П., Нестерова М. О. Процеси гуманізації та гуманітаризації освіти: монографія. Київ : КНУТД, 2020. 176 с.
4. Діхтяренко С. Ю., Кобець О. В. Психологія сприйняття і розуміння художнього твору: контент-аналіз зарубіжних емпіричних досліджень. *Вісник Національного університету оборони України*. 2025. № 5(87). С. 52–60. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-25-87-5-52-60>
5. Вдович С. М. Естетичне виховання студентської молоді засобами театрального мистецтва. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*. 2024. № 1(3). С. 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2024-1-4>
6. Gardner H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books. 2011. 467 p. URL: <https://surl.li/hioyad>
7. Eisner E. W., Day M. D. *Handbook of Research and Policy in Art Education*. Routledge. 2004. 288 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781410609939>
8. Карась Г. В. Використання міждисциплінарності як інноваційного підходу у навчальному процесі мистецьких закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 195. С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-18-22>
9. Кучай О. В., Кучай Т. П., Чичук А. П. Зміст та роль мистецтва у розвитку людини й життя суспільства. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 214. С. 50–54. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-50-54>
10. Irwin R., Lasczik A., Sinner A., Triggs V., Irwin R., Lasczik A., Triggs V. *Artography: Essential Readings and Conversations*. Intellect Books. 2023. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Artography.html?id=jwHsEAAAQBAJ&redir_esc=y

References:

1. Kotova, L. M. (2025). Artpedagogika yak zasib humanizatsii osvitnoho prostoru v zakladykh vyshchoi osvity [Art pedagogy as a means of humanizing the educational space in higher education institutions]. *Pedahohichna Akademiia: naukovy zapysky – Pedagogical Academy: scientific notes*, 19. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15611404>
2. Kozlovskaya, I. M., & Havryliuk, M. V. (2021). Humanizatsiia zmistu profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv tekhnichnoho profilu zasobamy khudozhnoi literatury [Humanization of the content of professional training for technical specialists through the means of literary art]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, Vyp. 34, T. 1, 81–85. DOI <https://doi.org/10.32843/26636085/2021/34-1-14>
3. Sakun, A. V., Kyvliuk, O. P., & Nesterova, M. O. (2020). Protsesy humanizatsii ta humanitaryzatsii osvity [The processes of humanization and humanization of education]: monohrafiia. Kyiv : KNUTD.
4. Dikhtiarenko, S. Yu., & Kobets, O. V. (2025). Psykholohiia spryiniattia i rozuminnia khudozhnoho tvoruv: kontent-analiz zarubizhnykh empirychnykh doslidzhen [The psychology of perception and understanding of a work of art: content analysis of foreign empirical studies]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 5(87), 52–60. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-25-87-5-52-60>
5. Vdovych, S. M. (2024). Estetychne vykhovannia studentskoi molodi zasobamy teatralnoho mystetstva [Aesthetic education of students through theatrical arts]. *Naukovy zapysky Lvivskoho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttiedialnosti. Pedahohika i psykholohiia – Scientific notes of Lviv State University of Life Safety. Pedagogy and psychology*, 1(3), 22–28. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2024-1-4>
6. Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books. URL: <https://surl.li/hioyad>
7. Eisner, E. W., & Day, M. D. (2004). *Handbook of Research and Policy in Art Education*. Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781410609939>
8. Karas, H. V. (2021). Vykorystannia mizhdystyplinarnosti yak innovatsiinoho podkhodu u navchalnomu protsesi mystetskykh zakladiv vyshchoi osvity [The use of interdisciplinarity as an innovative approach in the educational process of higher education institutions of art]. *Naukovy zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 195, 18–22. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-18-22>

9. Kuchai, O. V., Kuchai, T. P., & Chychuk, A. P. (2024). Zmist ta rol mystetstva u rozvytku liudyny y zhyttia suspilstva [The meaning and role of art in human development and society]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 214, 50–54. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-50-54>

10. Irwin, R., Lasczik, A., Sinner, A., Triggs, V., Irwin, R., Lasczik, A., & Triggs, V. (2023). *A/t/tography: Essential Readings and Conversations*. Intellect Books. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books>

Стаття надійшла: 29.11.2025

Прийнято: 15.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025